

UN DOCUMENT ISTORIC INEDIT: CARTEA DE AUR A MUZEULUI DE LA HÂRȘOVA

Despre istoria muzeului de la Hârșova se știe încă puține lucruri¹. Vrem doar să subliniem că este, potrivit mai multor opinii, una dintre puținele instituții din peisajul muzeografiei noastre a cărei viață și activitate este legată de Regii României. Inaugurarea din anul 1904 se face în prezența Regelui Carol I și Reginei Elisabeta; redeschiderea din 1926, după ce fost distrus în Primul Război Mondial, se face cu participarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria; redeschiderea în anul 2006 a fost oficiată de Regele Mihai și Regina Ana.

Perioada 1904-1948 este oglindită de un document aproape necunoscut: Cartea de Aur. Aceasta este legată în piele roșie, împodobită cu ornamente reprezentând motive geometrice și florale, precum și litere aurite. Documentul datează din anul 1926. Pe copertă (fig. 1) se află inscripționat, de sus în jos, cu majuscule, următoarele: „ROMANIA/ MUZEUL REGIONAL ȘI BIBLIOTECA/ DIN/ HÂRȘOVA” (stema României)/ „CARTEA DE AUR/ CARSIVM/ MCMIV – MCMXVII/ MCMXXVI.” Pe toc stă scris: „MUSEVM/ ET/ BIBLIOTHECA/ HARSOVAE/ ANTIQVI CARSII/ AD DANVBIVM/ INFERIOREM (ornament) MCMIV”.

Cum rezultă, în mod explicit, viața muzeului se împarte în două perioade majore: prima 1904-1916; a doua - din 1926.

Primele patru pagini sunt dedicate inaugurării din anul 1904. Pe prima filă, pagina a doua (fig. 2), se citesc următoarele: „ROMANIA” (stema României)/ „MUZEUL REGIONAL AL DOBROGEI/ ȘI/ BIBLIOTECA DIN HÂRȘOVA/ ACEST MUZEU ȘI ACEASTĂ BIBLIOTECĂ INAUGURAT-AM/ ASTĂZI 1 MAI ANUL UNA MIE NOUĂ SUTE PATRU”. Urmează, mai jos, în fotocopie, semnăturile oficialităților participante la deschiderea Muzeului. Alături de suverani, semnează Principele Ferdinand, Principesa Maria, Carol și Elisabeta. Sunt prezenți, alături de alte personalități din suita regală, Primul ministru D.A. Sturdza și ministrul Lucrărilor Publice, Anghel Saligny (fig. 2).

* Muzeul „Carsium” Hârșova; e-mail: ct.nicolae@yahoo.com.

¹ Constantin Nicolae, *Pagini din istoria muzeului de la Hârșova*, în „Analele Dobrogei”, IX, 006-2008, p. 337-349.

Fila următoare este dedicată evocării momentului de la 1 mai 1904, cu textul: „ROMANIA (stema)/ MUZEUL REGIONAL AL DOBROGEI/ ȘI/ BIBLIOTECA DIN HÂRȘOVA, (urmează pe două coloane, în limbă latină și română): „ROMANIA/ MUSEUM ET BIBLIOTHECA/ HARSOVAE ANTIQVI CARSII/ AD DANVBIVM INFERIOREM/ CAROL PRIMUS/ REX ROMANIAE/ ELISABETHA/ REGINA/ REGII PRINCIPES REGNI HAEREDES/ FERDINANDVS ET MARIA/ REGII PRINCIPES/ CAROLUS ET ELISABETHA/ MAGNA CVM EROVM/ BENEVOLENTIA MAGNOQVE/ POPULI LVMINIS AMORE/ HOC MVSEVMET HANC BIBLIOTHECAM/ INAUGURAVERE KALENDIS MAIIS/ ANN0/ MILLESIMO NONGENTESIMO QVATRO/ BIBLIOTHECAE CONDITOR/ IOANNES COTOVUS/ MUSEI CONDITOR/ BASILEVS I. COTOVUS (ROMANIA/ MUZEUL ȘI BIBLIOTECA/ DIN HARȘOVA ANTICUL CARSIIUM/ DOBROGEA/ CAROL I/ REGELE ROMANIEI/ ELISAVETA/ REGINA/ PRINCIPII REGALI MOȘTENITORII TRONULUI/ FERDINAND ȘI MARIA/ PRINCIPII REGALI/ CAROL ȘI ELISAVETA/ CU A LOR MARE BUNAVOINȚA/ ȘI MULTĂ DRAGOSTE/ PENTRU LUMINA POPORULUI/ ACEST MUZEU ȘI ACEASTA BIBLIOTECA/ INAUGUTRAT-AU IN ZIUA DE 1 MAI/ ANUL/ UNA MIE NOUA SUTE PATRU/ FUNDATORUL BIBLIOTECII/ IOAN COTOVU/ FUNDATORUL MUZEULUI/ VASILE I. COTOVU”² (fig. 3).

Din presa vremii, aflăm despre desfășurarea acestui eveniment. Acesta se înscrie în cadrul vizitei Familiei Regale, pe Dunăre, în Dobrogea. Cu această ocazie, la Hârșova, a fost inaugurată școala nouă, care adăpostea atât biblioteca, cu peste 5000 volume, cât și Muzeul³.

În scurt timp, Muzeul avea să dobândească un binemeritat renume. Aici își găsesc locul colecții diverse, cum sunt cea istorică (materiale arheologice, colecții de monede, medalii, arme de foc, săbii etc.), geologică, zoologică, botanică, toate reprezentative pentru întreaga Dobroge. Publicistului Apostol D. Culea face o interesanta descriere a Muzeului⁴.

² Despre Ioan și Vasile Cotovu, vezi, Z. Covacef, *Pionieri ai culturii românești în Dobrogea: Ioan Cotovu și Vasile Cotovu*, în „Analele Dobrogei”, I, nr. 1, 1995, p. 127-129.; Lavinia Gheorghe, *Contribuții la istoria învățământului din Hârșova - 1890-1930. Învățătorul, directorul școlii din Hârșova și ctitor de muzeu Vasile Cotovu, în lumina unor documente de arhivă*, în „Colegium Mediense I. Comunicări științifice”, Mediaș, X, 2011, p. 133-141.

³ Stoica Lascu, *Mărturiile de epocă privind istoria Dobrogei (1878-1947)*, vol. I, (1878- 1916), Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, 1999, p. 322.

⁴ *Ibidem*, p. 523-524. Este semnificativă și remarca pe care o face Apostol D. Culea cu privire la interesul străinilor: „...atrasți de curiozitățile pământului

Această primă perioadă din istoria muzeului de la Hârșova a rămas, de-a lungul timpului, puțin cunoscută. Recenta descoperire în arhivele Mănăstirii benedictine Maria-Einsiedlen, din Elveția, fondul R. Netzhammer, a unei fotografii cu imaginea muzeului de la Hârșova (fig. 4) reprezintă o contribuție de seamă în această direcție⁵. Imaginea datează din timpul vizitei pe care episcopul a făcut-o la Hârșova, în anul 1908⁶. Cu acest prilej, acesta face și o scurtă descriere a Muzeului, amenajat într-o sala de clasă, unde se puteau vedea „vase, opaițe și monede antice, fragmente de sculpturi și inscripții”⁷.

Cartea de Aur ne dezvăluie și situația localității în perioada declanșării Primului Război Mondial. Timp de două săptămâni, cât a durat ocupația trupelor bulgare, orașul a fost ruinat din temelii, doar biserica a fost cruțată⁸. Colecțiile Muzeului, așa cum rezultă din document, au fost furate sau aruncate în Dunăre⁹. Oficial, Marele Cartier General, în Comunicatul nr. 75 din 27 octombrie 1916, anunță reocuparea Hârșovei.

După încheierea războiului, începe reconstrucția orașului, acțiune extrem de dificilă atât din cauza distrugerilor masive, cât și din lipsa fondurilor necesare. Așa se explică de ce, până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, operațiunea nu s-a încheiat. Fără sprijinul necesar, Vasile Cotovu, într-un gest aproape ieșit din comun, cu disperare, a luat inițiativa reorganizării Muzeului în locuința personală.

Începea, astfel, cea de-a doua perioadă din scurta existență a acestui lăcaș de cultură. Muzeul se reorganizează pe aceeași structură

dobrogean neobișnuite prin alte părți. Streinii iubesc călătoriile și pe deasupra știu cum să le facă; nouă nu ne place, ori nu știm să le facem. Din tot ce se poate cuprinde cu ochii spiritului, ei aleg și prețuiesc tocmai aceia ce noi nu luăm în seama și dăm cu piciorul. Aceasta este deosebirea între ei și noi.”

⁵ Cristina-Georgeta Alexandrescu, *Bilder einer Ausstellung: Dokumente über das erste Museum in Hârșova*, în „Revue des Etudes Sud-Est Europeennes”, 46, nr. 1-4, 2008, Abb. 1.

⁶ Raymund Netzhammer, *Episcop în România*, vol. I, București, Ed. Academiei Române, 2005, p. 185.

⁷ Idem, *Din România. Incursiuni prin această țară și istoria ei*, vol. I, București, Ed. Humanitas, 2010, p. 316.

⁸ Brutus Cotovu, *Dobrogea în preajma războiului pentru neatârname*, în „Analele Dobrogei”, 9, 1928, p. 343.

⁹ Din Jurnalul fiicei ambasadorului Franței la București, Yvonne Blondel, care, în zilele premergătoare ocupării orașului de către trupele bulgare, se afla chiar la Hârșova, aflăm că Vasile Cotovu obținuse din partea armatei „...patru căruțe mari ca să-și transporte lăzile...” pe celalalt mal al Dunării. Vezi, Yvonne Blondel, *Jurnal de război 1916-1917. Frontul de sud al României*, București, Institutul Cultural Român, 2005, p. 284.

(fig. 5). Acum se deschide, practic, noua *Carte de Aur*, cea prezentată de noi. Pe pagina dedicată acestui moment, se află semnăturile Regelui Ferdinand, a Reginei Maria și ale personalităților marcante participante la eveniment: prefectului județului, președintele Comisiei interimare, întemeietorul muzeului (fig. 6). Urmează, pe două pagini, un act comemorativ în cinstea evenimentului. Cum rezultă de aici, acesta a fost scris în trei exemplare: unul înaintat Regelui, al doilea consemnat în *Cartea de Aur*, iar, al treilea, se va păstra în arhiva Primăriei Hârșova. Întâlnim, mai departe, în document, impresiile celor care au trecut pragul Muzeului. Sunt personalități care, majoritatea, provin din mediile intelectuale ale României din perioada interbelică: profesori, învățători, ingineri, ofițeri, avocați, procurori, medici și farmaciști, preoți, economiști etc. Mulți au îndeplinit funcții administrative, venind în Hârșova, probabil, în calitate oficială („Inspector General în Ministerul de Interne”, „Inspector agronom în Ministerul Agriculturii”, „Inspector Silvic”, „Revizor ecleziastic”, „Comisar Regal”, „Inspectoratul de muncă Constanța”, „Prefectul județului Constanța”, „Secretarul General al Ținutului Marea”, „General de Divizie” etc.). Unii au trecut și locul de proveniență „Iași, București, Constanța, Tulcea, Galați, Tecuci, Călărași, Chișinău, Rm. Sărat, com. Chioara-Ialomița, Măgurele-Ilfov, Rudna-Timiș”. În cea mai mare parte, *Cartea de Aur* este un elogiu adus muncii neobosite a „învățătorului” Vasile Cotovu, devenit, din 1916, membru al Societății Numismatice Române, iar, din 1919, membru corespondent pentru Constanța al Comisiei Monumentelor Istorice. Majoritatea semnăturilor sunt indescifrabile. Recunoaștem, totuși, între cei care și-au depus semnătura în *Cartea de Aur* pe Episcopul Constanței, Gherontie -participant, în 1927, la resfințirea Bisericii „Sf. Împărați Constantin și Elena” - și pe Principesa Ileana, aflată în excursie pe Dunăre, în anul 1928 (fig. 7). Dintre personalitățile istorice, întâlnim semnăturile lui Victor Brătulescu - prezent aici în anul 1939, în timpul campaniei de săpături arheologice la cetatea Carsium - și a lui Grigore Florescu - aflat la Hârșova, în același scop, în anul 1943 -, precum și pe a lui Vasile Canarache și Expectatus Bujor, în 1945 (fig. 8). Se recunosc nume de intelectuali dobrogeni aflați în trecere prin localitate: Const. selasăliște, „director ziar”, Carol Blum „Liceul Mircea cel Bătrân Constanța”, Caravana Dobrogei June (Const. N. Sarry, Ioan Micu, Sever Cărpinișeanu, Dan Alecu etc.), dr. N. M. Dunăre etc. Din document, aflăm unele date în legătură cu evenimente deosebite pe plan local, cum ar fi, dezvelirea busturilor a două personalități ale vieții culturale, politice și administrative dobrogene, în noiembrie 1936: Ioan Cotovu și Luca

Oancea¹⁰, eveniment larg mediatizat în presa locală și centrală la care participă și membrii ai Guvernului.

Dintre personalitățile străine care au trecut pragul muzeului din Hârșova și au semnat în Cartea de Aur este de reținut cunoscutului istoric american Charles Upson Clark, profesor la Universitatea Columbia, aflat în trecere pe aici, la 2 iunie 1940.

Ultimii vizitatori ai Muzeului semnează în *Cartea de Aur* pe 3 decembrie 1947, fără comentarii. Urmău să vină vremuri grele, care vor arunca țara „în lumea răului și a întunericului”, cum aprecia V. Canarache, în zilele lui aprilie 1945, petrecute la Hârșova, în compania lui Vasile Cotovu. Și istoria acestui muzeu va fi o oglindă a acestor vremuri peste care nu putem trece, încă....

O lumină de speranță a fost redeschiderea lui, în anul 2006, de către Regele Mihai și Regina Ana care au semnat în *Cartea de onoare a Muzeului Carsium Hârșova* (fig. 9) ce și-a propus să ducă mai departe o tradiție de peste un secol.

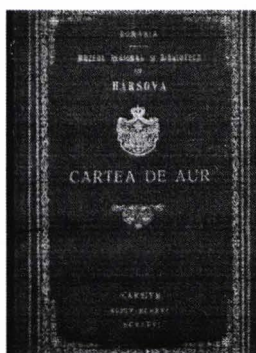

Fig. 1

Fig. 2

¹⁰ Luca Oancea s-a nascut la Hârșova, în anul 1859, a devenit unul din cei mai mari comercianți de cereale din Dobrogea. A fost, timp de patru ani, primarul orașului, după care a îndeplinit mai multe funcții la nivel județean: Președinte al Camerei de Comerț Dobrogea, Prim-vicepreședinte și Președinte al Consiliului Județean. Bustul lui Ioan Cotovu a fost ridicat în fața școlii vechi. În anul 1989, deoarece spațiul întreg din fața școlii - un parc în care se găseau și câteva inscripții și fragmente arhitecturale recuperate din cetatea Carsium - a fost transformat în teren agricol, statuia a fost mutată în fața liceului din Hârșova, care va deveni, între timp, Liceul „Ioan Cotovu”, unde se află și astăzi. Statuia lui Luca Oancea a fost ridicată în fosta piață centrală, aflată la intersecția actualelor străzi Vadului - Alexandru cel Bun. A fost dată jos la începutul regimului comunist și s-a pierdut, definitiv, ca și memoria ilustrului înaintaș. Vezi, Petru Vulcan, *Albumul național al Dobrogei 1866-1877-1906*, București, 1906; Lavinia Gheorghe, *Personalități mocane în județul Constanța (secolul XIX- începutul secolului XX)*, în „Acta Musei Porolissensis”, Zalău, XXXI- XXXII, 2009-2010, p. 71-86.

MUZEUL REGIONAL AL DOBROGEI
ȘI
BIBLIOTECA DIN HÂRȘOVA

1931

ROMANIA
MUSEUM ET BIBLIOTHECA
HARȘOVAE ANTIQVI CARSHI
AD DANUBIVM INFERIOREM

CAROLVS PRIMVS
REX ROMANIAE
ELISABETHA
REGINA
REGI PRINCIPES REGNI HAEREDES
FERDINANDVS ET MARIA
REGI PRINCIPES
CAROLVS ET ELISABETHA
MAGNA CVM EGROVM
BENIVOLENTIA MAGNOQVE
POPVLA LVBNIS ANORE
HOC MYSIVM ETHANC BIBLIOTHECAM
INAUGVAVERE KALENDIS MARTI
ANNO
MILLESMO XCVGENTESIMO QVATRO

BIBLIOTHECAE CONDITOR
IOHANNES COTOVUS
MUSEI CONDITOR
BASILEVS I. COTOVVS

ROMANIA
MUZEUL ȘI BIBLIOTECA
DIN HÂRȘOVA ANTIQVI CARȘIM
DOBROGEA

CAROL I
REPOLE ROMANIEI
ELISAVETA
REGINA
PRINCIPI REGALI FERDINAND ȘI MARIA
PRINCIPI REGALI
CAROL ȘI ELISAVETA
CU A LOR PARE BINAVENTA
ȘI MILTA DRAGOSTI
PENTRU LUMINA POPORILOR
ACEST MUZEU ȘI ACVAȘA BIBLIOTECA
INAUGURAT-Ă ÎN ZILIA DE 1 MAI
ANUL
UNA MIE NOBIA SATE PATRI

FUNDATORUL MUZEULUI
IOAN COTOVII
FUNDATORUL BIBLIOTECII
VASILE I. COTOVII

Fig. 3

Fig. 4

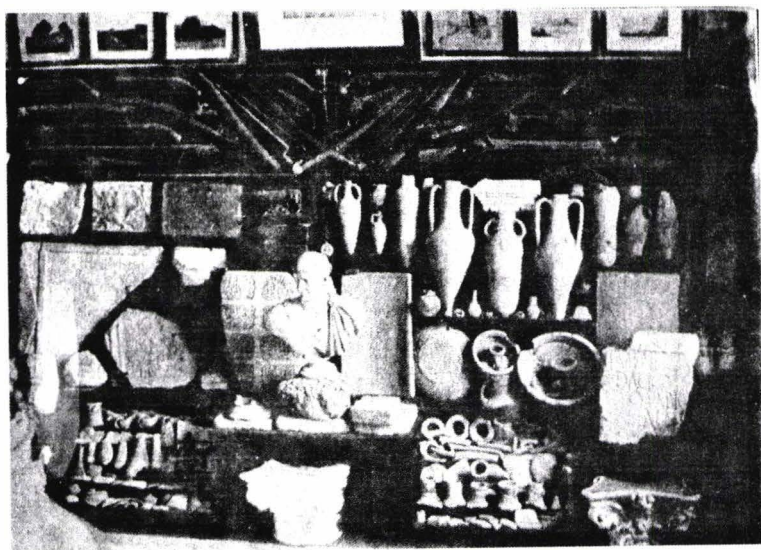

Fig. 5

MUSEU. REGIUM. MUSEI. HISTORICUM.
BUDAPEST.

Juni 27 1928

Fennai

Chargé

Président de la Commission
Léon C. Grenouillet
Roulet P. Roulet
Général de la Commission
Général de la Commission
Général de la Commission

Commissariat International de l'Exposition
Paris 1931

Fig. 6

MUSEU. REGIUM. MUSEI. HISTORICUM.
BUDAPEST.

Juni 27 1928

Fennai

Chargé

Président de la Commission
Léon C. Grenouillet
Roulet P. Roulet
Général de la Commission
Général de la Commission
Général de la Commission

Commissariat International de l'Exposition
Paris 1931

Fig. 7

Mihailo

1926

Muzeul Carmin Hârșova, continuă tradiția Muzeului Regional al Dobrogei înființat la 1 mai 1904, în prezența Regelui Carol și Reginei Elisabeta, soarta de Prințesa Ierolindă. Prințesa Maria, sora lui Regală și membru Guvernului. Dăruia în anul 1926, cu participarea Regelui Ierolindă și a Reginei Maria. Este deschis în anul 1926. Sprețea reorganizării sale nu ne a părăsit defintiv. Astfel a apărut în anul 1989 "L'apostolul Arheologic a orașului Hârșova" care a căpatat din anul 1991 statutul de muzeu. Prințesa Hârșova ne a părăsit actuala clădire, în anul 2000. Până în anul 2004 muzeul a fost organizat în 2005 am obținut din partea Ministerului Culturii și Cultelor muzeul de funcționare a secției Muzeului de Istorie Națională și Arheologică Costanța.

Prințesa a dăruia mai departe tradiția ne om adăuga Ministerului Cor. Regală, Mihail I al Românilor și Reginei Ana, în vederea inaugurării, am primit în inaugurarea și am stabilit, de comun acord, lista de 20 aprilie.

Reține, la ceas înălțat, aproape de ezbină, gândurile noastre se îndreaptă către, care au trecut în neam primar, au furat pentru redacția lui și ne au mășaput ad înălțat împinși.

Prințesa și familia, printr-un, care trăsese în muzeul din Costanța, București, Callimach, Ștefania și tatălul seferului, care ne au apărut și înțeleg, în viziunea noastră și pentru că ne au fost alții, autorităților locale, juriștii și centrale, care nu avut înțelegere în viziunea noastră de a dăruia la bun sfârșit anulul lucrare și călătoria la cerșor, ad ne sușină, mai departe.

Mulțumim, cu adăruia înțelegere și înțelegere, Cor. Regală Mihail I al Românilor și Reginei Ana pentru că am căpatat înțelegere, de a fi adăruia cu noi, pentru a înțelegere și viziunea Muzeului Carmin Hârșova.

Pentru sfârșit comite, acum și în timpul ce ne au surșor, am dăruia în viziunea noastră și am căpatat și pe călătoria muzeului.

Ne am adăruia Ministerului Cor. și înțelegere, al semnec primii în cartea de Onoare.

Cu înțelegere la cei de față, la toti cei ce vorrii aceste rânduri și om dăruia și înțelegere și înțelegere muzeului.

1926, în Jura Maria, Regală, 20 aprilie 2006.

Fig. 9

AN UNPUBLISHED HISTORIC DOCUMENT: THE GOLDEN BOOK OF THE MUSEUM FROM HÂRȘOVA Abstract

The Golden Book of the Museum from Hârșova dates since the inauguration of its restoration, in May 1926. The first pages are dedicated to the 1904 opening of the Museum. There are presented photocopies with the signatures of King Carol I, Queen Elisabeth, members of the Royal House and other personalities who were present at the event, as well as the document (Fig. 2-5). The event from May 29th, 1926 is depicted by the signatures of King Ferdinand and Queen Mary (Fig. 6). The document also presents some events that took place at Hârșova in the interwar period. Here we may find numerous personalities that visited the museum like Princess Ileana in 1926 (Fig. 7), or the historians Victor Brătulescu, Vasile Canarache, Grigore

Florescu, Expectatus Bujor (Fig. 8). The 2006 reopening of the museum from Hârșova is to be found on the first page of the Book of Honor where signs King Michael and Queen Anne (Fig. 9).

Keywords: Carsium, The Golden Book, The Regional Museum, Hârșova, Vasile Cotovu, document.